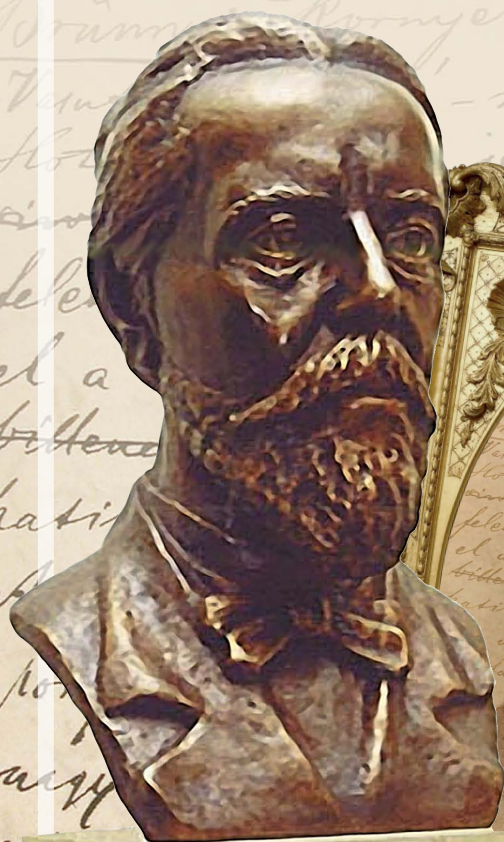

FODOR JÓZSEF

1843–1901

Fodor József élete és jelentősége a medicina történetében

Dr. Kapronczay Károly, dr. Virágh Zoltán

A múlt század derekán a nemzeti önállóságért, az ország társadalmi és gazdasági viszonyainak korszerűsítéséért folyt a küzdelem, amelynek szolgálatába szedődött a magyar értelmiség. Ennek jelentős rétegét adta a szociális kérdéseket közelebről látó orvostársadalmunk. Nem véletlen, hogy e korban az orvosok között sok a közéleti szereplő, kevesebb a kutatóorvos. Ennek következtében a kiegyezés éveiben a jogalkotó tevékenység fénykorában majdnem az egész hazai orvostársadalmunk aktív közéleti tevékenységet fejt ki, majd annak lassulásával elfordul a közjogi harcok meddő vitáitól, egyre inkább a kutatás kerül előtérbe a medicina művelőinél. Igaz, ebben az időszakban az orvostudomány fejlődésében az egyes szaktudományok további elkülönülése vált jellemzővé, jelentős változások következtek be az orvosi gondolkodás területén. A prevenció, a betegségek megelőzése került a központba, amit nemcsak konkrét betegségekre, hanem az egész társadalmat veszélyeztető fertőző betegségekre és bajokra is értettek. A közegészségügyi gondolkodás hatotta át az egész magyar orvostársadalmat, amit a felgyorsult ipari fejlődéssel együtt járó urbanizáció is sürgetett. Ez a folyamat csak távolította a város és a vidék egészségügyi ellátását, közegészségügyi állapotaik közötti különbségeket. E reformok kidolgozásában vállalt magára hatalmas szerepet a budai orvosi iskola.

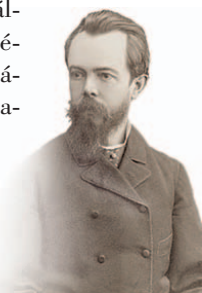
Az iskola a 19. század közepén bontakozott ki Balassi János és Markusovszky Lajos körül. Egységes orvosi szemlélet, korszerű társadalmi alapokon nyugvó közegészségügyi program, magas színvonalú szakismeret, rokon politikai eszmék jellemezte őket, amely valódi iskolája, nevelő műhelye lett az új orvosnemzedéknek. A pesti orvosi iskola tagjai részt vettek a magyar szabadságharc küz-

delmeiben, majd a neoabszolutizmus éveiben – többen mellőzve az egyetemről – a jövő feladatainak megoldására készültek fel. A neoabszolutizmus ugyan később sem engedett a nemzeti követeléseknek, de eltúrte az értelmiség bizonyos köreinek újjászervezését. Működött a Magyar Tudományos Akadémia, a Természettudományi Társulat és az Orvosegyesület, amely a pesti orvosi iskola legfontosabb fóruma lett. Itt született meg az a gondolat, hogy Markusovszky Lajos – 1857-ben – indítsa meg az Orvosi Hetilapot, 1863-ban pedig létrehozták a Magyar Orvosi Könyvkiadó Társulatot. Az Orvosegyesületben és az Orvosi Hetilap hasábjain fogalmazódtak meg azok a tervezetek, amelyek a magyar orvostudományt nemcsak európai színvonalra emelték, hanem az orvostudomány reformjával, a közegészségügyi törvény (1876) előkészítésével, a kórház- és betegellátásügy kifejlesztésével napjainkig ható tényezők.

A kiegyezést követő években a hazai orvostársadalmat elsősorban az ország egészségügyi és közegészségügyi helyzetének rendezése, az orvostudomány reformja foglalkoztatta. Elsőnek az egészségügyi-orvosi közigazgatás szervezete formálódott ki, amelynek legfőbb szervezője a Belügyminisztérium egészségügyi és kórházi alapellátást irányító osztálya lett, a szakmai tanácsadó és javaslattevő, véleményező intézménye az Országos Közegészségügyi Tanács lett. Az orvostudomány reformja (1874) alapvető változást eredményezett az egyetemi oktatás területén: először is megszüntette a korszerűtlen seborvostudományt, egységes vizsga és szigorlati rendet épített fel, új tanszékeket és klinikákat létesített, amelyek a korabeli modern orvosi szemléletet tükrözték.

1876-ban megszületett a közegészségügyi törvény, amely az állam legfontosabb feladatai közé emelte a közegészségügyet, egész szervezeti felépítésének létrehozását, ellenőrzését. Bár a törvény a prevenció szellemében mindenre igyekezett kiterjeszteni hatalmát, legnagyobb „hiányossága” volt, hogy sok szempontból meghaladta az akkori hazai lehetőségeket, s nem vonta be a társadalmat a törvény végrehajtásába. Sok olyan szakterületnek – például az ipar-egészségügynek, az iskolaegészségügynek, a település-egészségügynek – adott kibontakozási teret, amelynek addig még jogi alapjai sem léteztek a magyar közigazgatási gyakorlatban. Azt senki sem vitatta, hogy a közegészségügyi törvény az orvosi ellátás és a közegészségügy minden területét felölelte, kialakította az orvos-egészségügyi igazgatás korszerű formáit, viszont a felügyelet kérdésében – éppen a korabeli közigazgatás jellegéből fakadóan – ellentmondást képezett. Ettől függetlenül az egészségügyi törvény valóban a korabeli Európa legkorszerűbb ilyen jogalkotása volt, s bár életbe lépésének pillanatától sokan illették kritikával, mégis a hazai egészségügyi, a hazai közegészségügyi állapotok felemelkedésének, a századfordulón már európai színvonalra emelésének alapja volt. A törvény hatására jelentős előrelépés történt a betegellátás és a kórházügy területén. A kiegyezés évétől az első világháborúig kórháza-

ink száma 44-ről 398-ra (állami, klinikai rendszerek, városi és törvényhatósági, magán és egyházi betegápoló intézmények), az ágylétszám pedig négyezer-ről 42 543-ra emelkedett.

A másik igen figyelemre méltó terület az ipar- és munkaegészségügy volt. Az 1872. évi VIII. tc., az 1875. évi III. tc. minden munkavállaló, az 1876. évi XIV. tc. pedig a vasút és a hajózás vonatkozásával kimondta a baleset és a munkával kapcsolatos megbetegedés esetén a kötelező ingyenes ápolást a kórházban, 30 napig pedig a táppénz fizetését.

A munkaadók és a munkavállalók „küzdelve” ezután kettős volt: a munkavállalók betegségük esetére táppénzt, ápolási költséget, rokkantságuk esetén járadékot kívántak, míg a munkaadók megfelelő „garanciákat” igényeltek – a törvényes rendelkezéseken túl – betegségek megállapítására, minősítésére. Ez utóbbi garanciákat pedig az orvostudománytól igényelték, és valójában e hármas – a törvényes rendelkezések, a munkaadók és a munkavállalók érdekei – lendítette fel hazánkban az ipar- és munkaegészségügyet. Az Országos Közegészségtudományi Tanács, a különböző orvosi fórumok, majd a közegészségügyi törvény megszületése után az Országgyűlés rendszeresen felhívta a Kormány figyelmét a munkaegészségügyre, a munkásság által lakott városi peremkerületek – a gyors ipari fejlődéssel együtt megjelenő zsúfolt településrészek – tarthatatlan közegészségügyi állapotaira. Nagy hangsúllyal ajánlották az állam feladatkörébe az iparegészségügy kérdéseit, az egészségvédelem megszervezését. Ezekről rendelkezett az 1884. évi XVII., ún. ipartörvény, mely elrendelte, hogy az iparhatóságok negyedévenként kötelesek egészségügyi vizsgálatokat tartani, ilyen jellegű feladatok biztosítására megfelelően képzett szakembert alkalmazni. Az egyéni biztosítás helyett kötelezővé tették az ipari munkások kollektív balesetbiztosítását, és az ipari baleseteknél – munkaképtelenség vagy halál esetén – kártérítést. E törvény 25.§-a felsorolta azokat az iparágakat, melyek az ipartelepek körül élők egészségét veszélyeztetik, szabályozták ezek jövőbeli telepítését. Ezt az intézkedést egészítette ki később az 1901. évi 701. sz. miniszteri utasítás, amely elrendelte az ipartelepek munkavédelmi ellenőrzését. Ennek ki kellett terjednie az ipari létesítmények talajára, az épületek közegészségügyi állapotára, a helyiségek levegőjére. Külön figyelmet kellett szentelni a páratartalomra, a gőzökre és gázokra, a világításra, a fűtésre és a hőmérsékletre, az általános tisztaságra és az ivóvízre.

A hazai közegészségügy kiemelkedő egyéniségei közül szinte mindenki foglalkozott az iparegészségügy elvi és gyakorlati kérdéseivel, sőt Markusovszky Lajos kezdeményezésére az 1879/80. tanévtől a Műgyetemen is bevezették a mérnökjelölteknek az iparegészségtant – amit természetesen Fodor József adott elő, – valamint az elsősegélynyújtási ismereteket. Valójában Fodor József a hazai iparegészségtan megalapozója, aki a közegészségtan egyik lé-

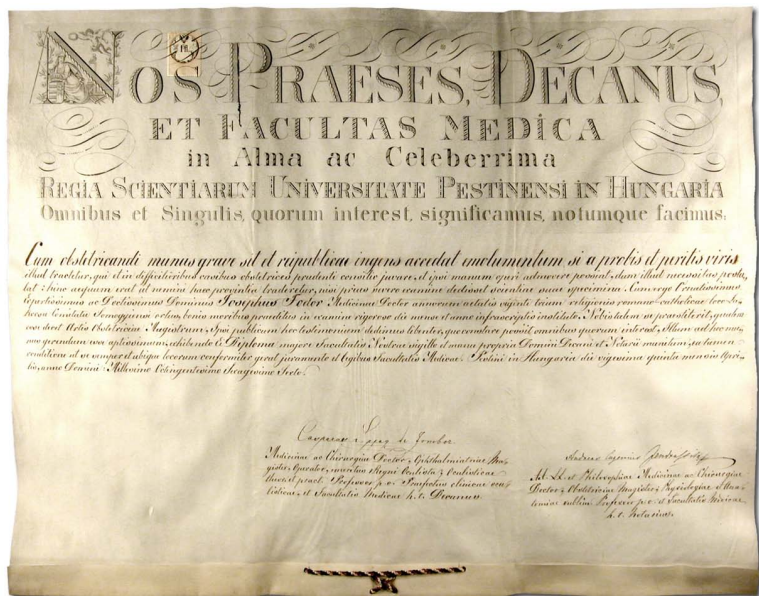
nyeges területének tekintette a formálódó szakágat. Az iparegészségstanhoz településegészségügyi vizsgálatok vezették. Ezért állította kutatásainak központjába azokat az embereket, akik veszélyeztetett körülmények között dolgoztak, s rendkívül rossz körülmények között éltek.

Az alkalmazott közegészségügy másik nagy területe az iskolaegészségügy lett. A közegészségügyi törvény kritikájában több szakember rámutatott, hogy a törvény nem intézkedett kellő mértékben az iskolaegészségügyről. E hiány pótlásában is elévülhetetlen érdemei voltak Fodor Józsefnek, hasonlóan az iskolaorvos-képzésnek és az egészségügy oktatásának bevezetése területén.

Az alkalmazott közegészségügy és a társadalom egészségét védő preventív intézkedések nyomán született meg hazánkban a szervezett csecsemő- és anyavédelem, amelyet nemcsak a szociálhygiéniai vizsgálatok adatai indokoltak, hanem összefüggtek a rendkívül kedvezőtlen csecsemőhalandósággal is. Ennek kiindulópontja nemcsak a törvényes rendezés, a jogalkotást kidolgozó Országos Közegészségügyi Tanács volt, hanem a felvilágosítást szervező Országos Közegészségi Egyesület, amely társadalom legkülönbözőbb rétegeit kívánta mozgósítani az ország közegészségügyi állapotainak és az emberek szemléletének megváltoztatására. Ezen egyesület életre hívásában is igen nagy szerepet játszottak a pesti orvosi iskola professzorai. Az első nagy nemzedék nyomába lépő második generáció kiemelkedő egyénisége Fodor József volt, aki a célratörő tudományos kutatást és a sokirányú érdeklődést, a nemzeti és a társadalmi felelősségtudatot megtestesítő személyiség volt. E nyitott szellemiségű ember a magyar történelmi liberalizmus eszméin nevelkedett. Magába szívta ugyan a német orvostudomány eszméit, annak kiváló módszertanát, s modellje Anglia közegészségügye volt, de azokat a hazai viszonyokhoz igazította.

Fodor József 1843. július 16-án született a Somogy megyei Lakócsán. Iskoláit Pécsen, orvosi tanulmányait Bécsben és Pesten végezte. Pesten szerezte orvosi diplomáját 1865-ben, majd szülész-, sebész- és szemésmesteri vizsgát tett. Végzés után Rupp Nepomuk János államorvostani tanszékére került, miközben a belvárosban törvényszéki boncorvosként, s a Rókus Kórházban kórboncnok főorvosként is működött.

Tapasztalatait rendszeresen közölte az Orvosi Hetilap hasábjain, s így került kapcsolatba Markusovszky Lajossal, a lap főszerkesztőjével. Ez a kapcsolat meghatározta Fodor József későbbi szakmai pályáját. Rendszeresen látogatta a híres szombati baráti kört, ahol a Balassa János köré csoportosult jeles orvosi társaság az időszerű tudományos kérdések mellett a magyar egészségügyi reformjait is megvitatta.

Ez a baráti kör is ösztönözte Fodor Józsefet, hogy 1869-ben a „tiszti orvosi eljárásból” magántanári vizsgát tegyen. Markusovszky Lajos – aki ekkor a Vallás és Közoktatási Minisztériumban az egyetemi ügyek referense volt – két-éves európai ösztöndíjat biztosított Fodor Józsefnek. Így jutott el Fodor Max Pettenkofer müncheni közegészségtani intézetébe, majd Liebig kémiai tanszékére, s hosszabb időt tölthetett Németországban, Hollandiában, Belgiumban és Angliában is. Utóbbi helyen a közegészségügyi igazgatás rendszerét tanulmányozta. Tapasztalatait sorozatban közölte az Orvosi Hetilapban, s ezen írások-

ban már körvonalazódott a jövő kitűnő szakembere. Hazatérése után – alig 29 évesen – a kolozsvári egyetem akkor megszervezett orvosi karának államorvos-tan professzora lett. Itt mindössze két esztendő-t töltött, hiszen már 1874-ben – az Országos Közegészségügyi Tanács javaslatára – a budapesti egyetem orvosi karán felállították az akkori Európa második közegészségtani tanszékét, melynek élére őt javasolták. Ebben az évben látott napvilágot „A közegészségügy Angolországban” című könyve, amelyben részletes elemzést ad a brit közegészségügyi viszonyokról, amit akkor a legfejlettebbnek tartottak a világon. Ezzel ő is egyetért, bár kritikai megjegyzéseit mindenhol megteszi, ami igen magas szakmai felkészültségét is bizonyítja.

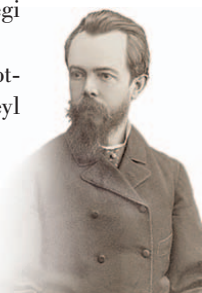
A budapesti közegészségtani tanszék egyben a közegészségügyi intézet szerepét is betöltötte, amelynek az oktatás megszervezésén kívül az elmélyült kutatás műhelyét is kellett képeznie. Az itt folyó kutatás kiterjedt az emberi környezet valamennyi területére elemezve a talajt, a levegőt, a vizeket és a településeket. Ennek vizsgálata során felhasználták az újkori orvostudomány leghatásosabb kutatási területét, a bakteriológiát, s ezáltal – Pasteur és Koch nyomdokain – megszabadították a tudományos kutatást a feltételezésektől.

A Fodor vezette intézetben kiváló szakemberek nevelődtek: Rózsahegy Aladár, Rigler Gusztáv, Aujeszky Aladár, Frank Ödön, Gerlóczy Zsigmond, hogy csak a későbbi tanszéket nyert egyetemi tanárok nevét említsük. Tényleges szakmai elismerést jelentett, hogy Fodor Józsefet kérték fel az 1876. évi ún. közegészségügyi törvényt előkészítő bizottság szakértőjének, majd ugyancsak ő vezette azt a bizottságot, amelyet a Bp-i Kir. Orvosegyesület hívott életre a közegészségügyi törvény hiányosságainak megállapítására.

Ebben az időszakban számos olyan országos és helyi közegészségügyi bizottságot vezetett, amelyek a kormány vagy önkormányzatok megbízásából vizsgált közegészségügyi veszélyeztettségű vidékeket vagy településeket. Itt formálódott ki a közvetlen kutatást segítő rész tudományok – egészségügyi statisztika, település-egészségtan, munkaegészségtan, iparegészségügy – módszertana. Magántanári disszertációját is – az államorvos-tan keretén belül – módszertani szempontból tartották jelentősnek, amelynek címe „Statisztikai tanulmányok a házasság felett” volt.

A módszertani kutatások adták későbbi tudományos munkásságának legfőbb területét, amelyek mindig laboratóriumi vizsgálatokra épültek. Éppen a módszertani kutatások tették híressé Fodor Józsefet; Pettenkofer kutatásai alapján, részben azzal ellentétben, kidolgozta a széndioxid kimutatásának szén-hemoglobin képzésen alapuló módszerét, amely a legkisebb széndioxid mennyiségi kimutatására is alkalmas.

Ennek talajvizsgálatokra való alkalmazásával világviszonylatban is számottevő eredményeket ért el, melynek elismerését jelentette, hogy 1893-ban Weyl

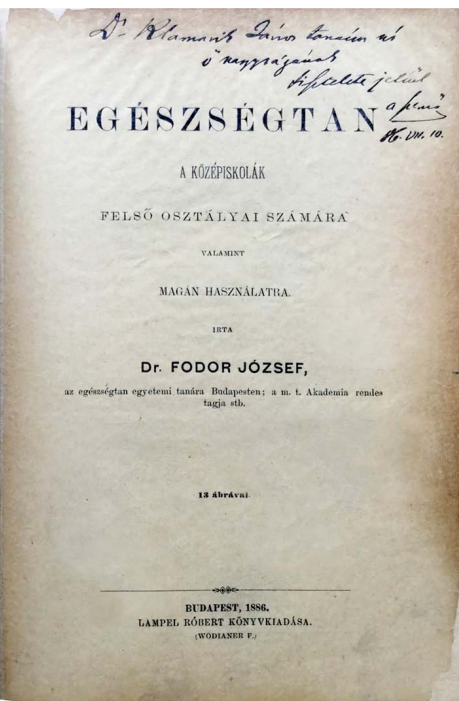

közegészségtani kézikönyvének talajjal foglalkozó fejezete megírására Fodor Józsefet kérték fel.

Fodor József talajkutatásai bakteriológiai szempontból nagy jelentőséggel rendelkeztek. Az elődök még kétkedéssel fogadták a különféle csírák kórokozó szerepét, míg Fodor – Koch és Pasteur hatására – már a bakteriológia tükrében tanulmányozta a járványtانت. Összefüggést látott a talaj-víz-levegő szennyezettsége, a különböző mikroszkópikus lények és a járványok között. Halier gombaelméletét figyelembe véve megállapította, hogy a gombák melléktényezőként játszhatnak szerepet a járványokban. Írásaiban bebizonyította, hogy a medicina feladata ezek járványtani vizsgálata, s velük szemben az emberi szervezet erősítése. Ezzel foglalkozott 1883-ban elhangzott – „Baktérium az élő állat vérében” – akadémiai székfoglaló előadásában. Kísérleteivel igazolta, hogy a fertőző baktériumok az egészséges állat vérében elpusztulnak, míg a betegében nem, s így tekinthető Fodor az immunológia megalapozójának.

Európai jelentőséggel rendelkeztek – elsősorban Rózsahegy Aladárrel közösen végzett – szociálhigiéniai kutatása. Vizsgálati területük a hirtelen fejlődött budapesti peremterületek voltak, ahol nemcsak a zsúfoltság, hanem a rossz lakáskörülmények is sújtották a lakosságot. Bebizonyította, hogy ezen peremterületek lakosságában gyakoribb a kolera, a tífusz, a dizentéria, háromszor nagyobb a halálozás, hatszor a csecsemőhalandóság aránya, mint a város belső kerületeiben. Itt a városi szenny indikátor szerepét hangsúlyozta az enterális fertőzések terjesztésében. Hasonló következtetésekre jutott a pécsi, miskolci és más városok járványainak vizsgálatainál. Mindenütt a csatornázást, a vezetékes ivóvízellátás kiépítését indítványozta. Szakmai súlyát jelzi, hogy a főváros és más városok csatornázási terveit rendre Fodor Józseffel véleményeztették.

Szakmai alapvetésnek számít Fodor Józsefnek az életmód és az egészségi állapot kapcsolatával összefüggő kutatása is. A hosszú élet feltételei c. akadémiai rendes tagságába beiktató előadásában (1895) statisztikai adatokkal bizonyította, hogy a helytelen életmód és a táplálkozás miatt a különböző társadalmi osztályok életkori és halálozási adatai milyen lényeges eltéréseket mutatnak. Kiemelt jelentőséget tulajdonított az anya- és csecsemővédelemnek, szót emelt a nők munkába állítása ellen, s ha már dolgoznak, a rossz munkafeltételek miatt is. Mélységesen ellenezte a gyermekmunkát, tőle származik

a szervezett anya- és csecsemővédelem, az ifjúságvédelem országos szervezeteinek megalapítási gondolata, tanácsadó és felvilágosító rendszerének megszervezése.

Fodor József az iskolaegészségügyet a higiéné önálló, alkalmazott területének tekintette, amely az orvosi, a higiéniai és a pedagógiai elveket együtt alkalmazza az oktatás színterén. Ennek irányítója a szakszerűen kiképzett iskolaorvos, akinek feladatai nemcsak a közegészségügyi elvek és törvények közvetlen végrehajtása és ellenőrzése, hanem az egészségtan tanításán keresztül a jövő nemzedékében az egészséges életmódra való nevelés feltételeinek kialakítása is.

Már a közegészségügyi törvény előkészítésének szakaszában külön felhívta a figyelmet annak érvényesítésére, hogy a felnövekvő nemzedék számára közegészségügyi hatóságok által engedélyezett iskolaépületeket emeljenek. Gondosan tanulmányozni kell az iskola környékét, talaját, magának az épületnek csatornázottnak, folyóvízzel ellátottnak kell lenni, a tantervnek pedig világosak, jól szellőztethetőek kell, hogy legyenek. Ezeket olyan alapkövetelménynek tekintette, amelynek megléte nélkül nem szabad iskolaépületet használatba adni. Ugyancsak fontosnak tartotta, hogy a gyerekek életkori sajátosságainak és fejlettségüknek megfelelően kerüljenek iskolába, ahol a fokozatosság elvét követve szabad őket szellemileg terhelni. A folyamat legfőbb „ellenőre” a szakképzett iskolaorvos, aki nemcsak a gyerekek testi és szellemi fejlődését kíséri figyelemmel, hanem egészségi ismeretek oktatásával is bekapcsolódik a tanításba. Lényeges feladatnak tekintette az egészségi felvilágosítás megkezdését a legkisebb korban, hiszen az egészséges életmód kialakításának legfőbb feltétele az erre való rendszeres nevelés, a helyes ismeretek átadása és az annak megfelelő életmód kialakítása. Az iskolaorvos tevékenységi területe nemcsak az iskola, hanem a gyermekek családi környezete is. Csak teljes információk birtokában lehet eredményes a munkája, tudja igazán eredményesen nyomon követni a gyermekek testi és szellemi fejlődését. Fodor József szorgalmazta a testnevelés bevezetését is, valamint olyan jogszabályok megalkotását, hogy az iskolaorvos a gyermekek védelmében fellépessen a szellemileg túlzottan igénybevevő tanárok ellen.

Fodor József nem csak elméleti tudós volt, igen eredményes szervezőnek is bizonyult. Valójában tőle származott az a gondolat, hogy rendszeresen tartsanak hazánkban közegészségügyi kongresszusokat, ahol a szakmai szemponto-

KÖZEGÉSZSÉGÜGY ANGOLORSZÁGBAN

TEKINTETTEL

AZ ORVOSÜGYRE, ORVOSI RENDÉSZETRE

ÉS

TÖRVÉNYSZÉKI ORVOSI ÜGYRE, VALAMINT A HAZAI VISZONYOKRA

IRTA

FODOR JÓZSEF,

ORVOS-RENDÉZ TUDOR, SZEMÉSZ-SZÜLÉSZ MESTER, AZ ÁLLAMONYOSÍTÁS NY. B. TANÁRA A
KÖZÖSSÉGI M. KIR. TUD. EGYETEMEN. A BUDAPESTI KIR. ORVOS-EGYETEMEN, A KIR. MA-
GYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT TAGJA.

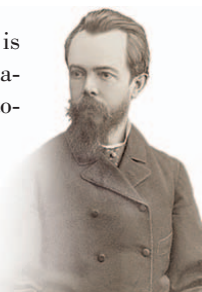
KIADTA TAGJAI SZÁMÁRA

A MAGYAR ORVOSI KÖNYVKIADÓ TÁRSULAT.

BUDAPEST,

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM NYOMDÁJÁBAN.

1873.

kat össze kell egyeztetni az állam életét formáló más szemléletekkel, olyan lehetőséget biztosítani, ahol a társadalom legkülönb rétegei találkozhatnak. Az 1885. évi Országos Közegészségügyi Kongresszuson született meg az Országos Közegészségügyi Egyesület létrehozásának gondolata, amely az orvosokat és a hazai közegészségügyi állapotokon javítani kívánó nem orvosokat tömörítette egy szervezetbe. Legfőbb feladatnak a felvilágosító munka megszervezését tekintették, s ehhez fórumokat is teremtettek. Elindították útjára a felvilágosítás, az egészségi nevelés folyóiratát az „Egészség”-et, melynek alapító főszerkesztője, míg az Egyesületnek főtítkára lett. Az írott sajtónak igen nagy jelentőséget tulajdonított, hiszen az minden új gondolat elindítója vagy éppen megakadályozója lehet. Nemcsak az Egészség című lapot alapította, hanem tevékenyen szerkesztette az Orvosi Hetilap Közegészségügyi és Törvényszéki Orvostan mellékletét, és évtizedekig szerkesztette a Természettudományi Közlönyt, a természettudományi ismeretterjesztés legfőbb fórumát.

Fodor József valóban nemzetközi tekintélynek örvendett és szakteknitélyének köszönhető, hogy 1894-ben Budapesten rendezték meg a VIII. Nemzetközi Közegészségügyi és Demográfiai Kongresszust, ahol az akkori Európa és a világ legjelesebb szakemberei adtak egymásnak találkozót. A kongresszuson mérte össze erejét az immunitás humorális és celluláris elmélete, itt jelentették be a diftéria sérumkezelésének lehetőségeit, és döntöttek más lényeges tudományt formáló kérdésekben is.

Szakmai-szervezési tevékenységének egyik kiemelkedő csúcsa az orvostovábbképzés alapjainak letétele volt. Még 1882-ben Fodor József vetette fel a gondolatot, hogy az egyetemen nyári szünetben szervezzenek a végzett orvosok részére továbbképző tanfolyamokat, melyen a legújabb kutatási eredményekbe, az új szaktudományok ismereteibe vezetik be a régebben diplomát szeretteket. Sokan kételkedtek ennek sikerében, de már az első tanfolyamra 120-an jelentkeztek és népszerűsége a későbbiekben sem csökkent, hanem ebből fejlődött ki a továbbképzést szervező Orvosi Továbbképzés Központi Bizottsága.

Fodor József életének utolsó éveiben bizonyos törés állott be: sok hozzátartozója és kortársa hirtelen távozott az élők sorából. A Trefort Ágoston halála után következő kultuszminiszterek nem voltak olyan fogékonyak a magyar orvostársadalom jelzéseire. A magyar orvostársadalom is megosztott lett, az érdekvédelmi küzdelmek, az anyai

EGÉSZSÉG

EGÉSZSÉGTANI ISMERETEK
TERJESZTÉSÉRE

FOLYÓIRAT

A KÖZEGÉSZSÉGÜGYI ÉRDEKEI-
NEK KLÓNOZDITÁSÁRA

Megindította Fodor József 1887-ben.

KIADÓ:

AZ ORSZÁGOS KÖZEGÉSZSÉGI EGYESÜLET.

SCHUCHNYI HENRIK

elöljáró.

AJZESZKY ALADÁR, JUBA ADOLF, JURÁNYI EMIL, KALECSINSZKY SÁNDOR
szakmunkái jogának korlátozódásával

összevett:

GERLÓCZY ZSIGMOND

kiadó.

TIZENHATODIK KÖNYV. 1902.

BUDAPEST, A FRANKLIN-TÁRSULAT SAJTÓJA.

megélhetés biztosítása sok kortárs figyelmét a közgondoktól az egyéni érvényesülés felé terelte. Csalódás érte a tisztiorvosi képzésre vonatkozó javaslatával kapcsolatban: a kormányzat ugyan elfogadta, csak éppen nem tett semmit annak megvalósítása érdekében.

Gondjait családi problémák is nehezítették; felesége, édesanyja, lánya s legfőképpen pedig fő támogatója Markuszovszky Lajos halála is távolította a közszerepléstől. A Magyar Tudományos Akadémia tagságán kívül több külföldi akadémia, társaság, egyesület tisztelte meg rendes vagy tiszteleti tagságával, amelyek közül a legjobban az 1891-ben kapott cambridge-i egyetemi díszdoktorságnak örült.

Tragikus hirtelenséggel távozott 1901. március 20-án az élők sorából.

A bacteriológia legbuzgóbb művelője

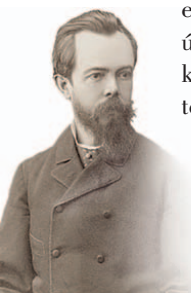
Schultheisz Emil

A felvilágosodást követően a 19. század első felének német – Magyarországon is érvényesülő – romantikus medicináját a század közepétől kezdődően Angliában és Németországban egy neohippokratikus szemlélet váltotta fel, ami a természettudományos gondolkodásnak a medicinában termékeny részévé vált. Ezt Virchow, Pettenkofer írásaiban, de az angol Chadwicknél, Crawfordnál is nyomon lehet követni.

Hazánkban Fodor József volt az, aki a 19. századi szigorú természettudományos gondolkodást a neohippokratikusmussal nemcsak össze tudta egyeztetni, de a hippokratészi individualizmustól jutott el a korszak legobjektívebb experimentatív közegészségügyéig.

A mai értelemben vett „modern” hygiéne tudománya a 19. század közepén alakult ki olyan társtudományok rohamos fejlődésének segítségével, mint a kémia, a mikrobiológia, serológia-immunitástan s nem utolsósorban az élettan – kórélettan. Megújult a hygiene szemlélete is. Az eddigi a teória mellett túlnyomóan empirikus disciplina kutatói az egyre precízebben kifejtett teóriákat s a megfigyelés adta következtetéseket exakt kísérletekkel bizonyították s adott esetekben a matematikai statisztika módszerével igazolták.

A kísérletes hygiéne megalapozója Magyarországon Fodor József. Mint experimentator a hygienéből természettudományt csinált, de úgy, hogy sohasem felejtve el az embert, a szociális medicinának is hazai úttörője lett. A rendkívül invenciózus kutató két évi, fél Európa kutatóintézeteit bejáró tanulmányútja során nemcsak az ott használt metodikákat sajátította el – hogy később maga ezeket a saját originális gondolataival és kísérletes bizonyítékaival kiegészítve, újabb eljárásokkal fejlessze tovább, hanem személyes ismeretséget, esetenként barátságot kötött tudományának legjelesebb képviselőivel, akikkel élettan utolsó esztendejéig kapcsolatban állott. Erről az útról beszámoló könyv-

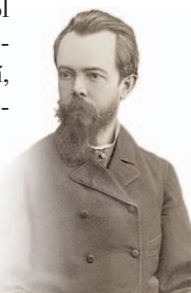
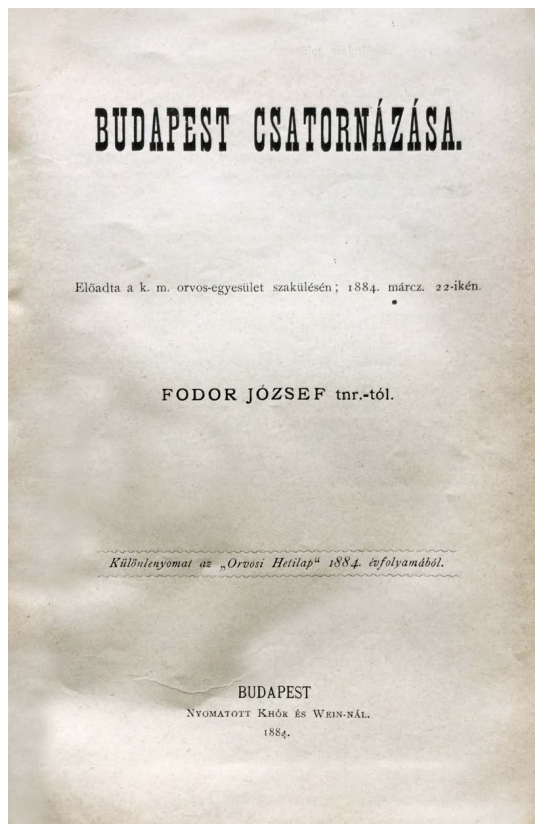
ve A kor európai egészségügyének csaknem teljes áttekintése. Középpontjában Anglia igen fejlett közegészségügye áll, a higiéné egész területét felöleli. A könyv 1873-ban már kolozsvári tanárságát (1892) követően jelenik meg.

A fiatal professzor érdeklődése kiterjed a higiéné minden területére és háztartásterületére. Különösen elmélyült, a legújabb eredményeket is regisztráló élet-tani ismeretei segítették a szorosan vett higiéné új irányzatának kutatásában és művelésében. Ez a hatalmas ismeretanyag és abszolút objektivitásra törekvő szuverén szelleme tette írásait világszerte olvasottá. Objektivitásának és józanságának köszönhetően mestere és atyai jó barátja Pettenkofer, hogy egyik tudományos elméletének elfogadhatatlan túlzásaiban fékezte. Pettenkofer-ről írja, súlyos tévedésére utalva – az Orvosi Hetilap 1901 évi 7. számának tárcarovatában közölt nekrológiájában: „Járványtani kutatásai tették őt naggyá, ismertté, áldáshozóvá és mégis éppen ezek a kutatások lehetnek részek abban, hogy szívében az utóbbi években a bánat és elégedetlenség oly szerte-lenül keserűvé fejlődött”.

A kommunális hygienének az új irányzat szellemében született összefoglalását az „Egészségtani kutatások a levegőről, vizekről és a talajról” írott jólismert könyvében jelentette meg. Ebben a bakteriológia már nem kis szerephez jut.

Erről a könyvről írja Gärtner az akkor „vízbakteriológiának” nevezett subdisciplina világhírű kutatója: „Amikor Fodor megírta ezt a könyvét, már felismerték, hogy Pettenkofernek a talaj teóriára vonatkozó nézete tudományosan nem tartható és ezzel a tétellel egy teljesen új disciplina, a bakteriológia áll szemben és Fodor vitathatatlan érdeme volt, hogy teljes elhatározottsággal csatlakozott az új tudományhoz.”

Módszerére jellemző, hogy az aktuálisan vizsgált témát minden oldalról megvilágítva, a történeti fejlődés menetében tárgyalja. Ez tűnik ki ebből a munkából is, melynek második „A talajról” írott kötetét a klasszikus műveltségű, az orvostudomány történetében igen járatos szerző így kezdi: „Hippokrates tri-

lógiajának másik részére térek át ebben a munkában: a helyre, a talajra. A nagy bölcs és gondolkodó orvos abban a valamennyi között talán legjobban ismert s leginkább olvasott munkájában behatóan foglalkozik a helynek befolyásával népek, városok egészségére. Inti az orvosokat, hogy a talajra is figyelemmel legyenek, ha meg akarják ítélni valamely helynek egészséges vagy egészségtelen voltát”. Fodor itt a Corpus Hippocraticum „Peri aeron, hydaton, topon” című írására utal.

A történeti bemutatásban Herodiotosig megy vissza, hogy a jelentős auktorok munkáin át – közülük J.P. Frank híres könyve éppúgy nem hiányzik, mint a tárgy hazai művelőinek Eckstein Ferencnek és Schordann Zsigmondnak írásai – jusson el a legújabb időben felmerülő kérdésre adandó válaszig.

További történelmi hivatkozásokkal vezeti rá olvasóját az évezredek óta ismert, ám csak a legújabb, s nem utolsósorban általa végzett vizsgálatokkal tisztázott probléma nagy jelentőségére. Ezeket a kísérletes vizsgálatokat hosszú éveken át folytatta s már pályája első szakaszában elkezdte. Mint írja: „Az idevágó kísérleteket részben már 1874–75-ben végeztem...”.

Az orvosi gondolkodásának ez az univerzalitást megragadó törekvése Fodor József minden nagyobb lélegzetű munkájából kitűnik: legaprólékosabban, legprecízebben vizsgálja a részleteket, hogy lejjebb kísérleteinek eredményeit a történelmi előzmények ismeretében illeszthesse be az egészbe. Említett kutatásánál jóval kevésbé ismeretes és az irodalom is érdemtelenül keveset ír másik nagy kutatómunkájáról – mely szintén világszerte felkeltette a figyelmet, s nevét a medicina minden külföldi tudósával is megismertette, ez pedig bakteriológiai-serológiai munkássága.

Fodor a mikrobiológiáról már 1869-ben az írta: „Ezen tan hivatva látszik az orvosi tudományban forradalmat idézni elő: forradalmat felforgatóbbat s e mellett gyümölcsözőbbet, mint ezt most még csak gyaníthatjuk is.”

Az új tudomány e „forradalmi eszméinek” továbbfejlesztéséhez Fodor nem kevés önálló vizsgálattal és felfedezéssel járul hozzá. A bakteriológiáról szólva Hőgyes ezt írja „Emlékbeszédében”: „Ő volt egyike azoknak, akik a bűvárlat ez ágával nálunk legelőször önállóan foglalkoztak”.

1885-ben az Akadémián tartott székfoglalójával, amely a „Baktériumok az élő állat vérében” címet viseli, meglepi nemcsak a hazai, de a külföldi természettudósokat és orvosokat is. Tudós tanítványa és munkatársa, majd tanszéki utóda Rigler Gusztáv erről még 1902-ben így írt: „Legelőször arra jött reá, hogy az állati vér a beléje jutott baktériumok a szervezeten belül megöli. A vér ezen baktériumölő tulajdonságát kimutatja in vitro is. Kimondja, hogy ezen ölü tulajdonságoknak nagy szerepe van a testnek bizonyos betegségek ellen tanúsított immunitásában. Majd arra jött reá, hogy a vér ezen fontos sajátosságát nem annak alakelemei, hanem folyékony részei okozzák, mégpedig annál nagyobb

fokban, minél alkalikusabb, lúgosabb (sic!) azok.” A serotherápia tulajdonképpen Fodor alapvető vizsgálatainak köszönheti létezését.

Nem kétséges, hogy Fodor József volt az első magyar kutatóorvos, aki a bakteriológiával, mint önálló diszciplínával behatóan és eredményesen foglalkozott. Már első, az Orvosi Hetilapban megjelent dolgozatának tárgya is fertőző betegség, a tífusz („A hagymázjárvány a Budapesti Kir. Orvosegyesület előtt. A hagymáz kóroktani kutatása”), melyről az új felfogásban ír, jóllehet a döntő bizonyítékot Koch, valamint Pasteur csak a 70-es években közzétették olyan nagyságok kétkedésével szemben, mint Virchow, Liebig és Pettenkofer).

Az immunitás, akkor humoralisnak nevezett elméletének valójában ő volt a megalapozója 1885 és 1891 között, számos tanulmányban fejtegette. Traube 1874-ben, Grohmann 1884-ben ugyan már közölt feltevéseket, de szabatos kísérletes vizsgálatokat e téren ő végzett először, melynek lényege az, hogy „...a vérben és a szövetekben kell keresni azt az anyagot, amely a szövetbe jutott baktériumokat tönkretesz”, mint az másik neves tanítványa Aujeszky Aladár 1932-ben Fodorról emlékezve megírta. Ezzel „megindítója és alapja volt a szérummal való gyógyításnak”. Ez még 1932-ben sem volt quasi magától értendő!

Jóllehet a közegészségügyre vonatkozó írásai világszerte ismertek, sőt elismertek voltak, világhírét bakteriológiai-serológiai kutatásai erősítették meg.

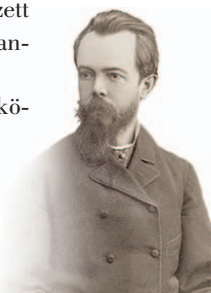
A nagynevű cambridge-i hygieneprofesszor Crawford latin nyelvű promotios beszéde tiszteletbeli doktori avatásán ezt világosan tükrözi:

„Ő az, aki miként egy második Hippokrates a levegőről, vizekről és helyekről oly világosan értekezett. Hippokratest magát az Athéniek aranykoszorúval tisztelték meg mindenki szeme előtt. Mi Hippokrates nagyhírű utódját a dicsőség eme csarnokában örömmel díszítjük fel a magunk babérjával. Bemutatom nektek a bakteriológia megbuzgóbb művelőjét, Fodor Józsefet.” (Nature, 1901. ford. Sch.E.)

Fodor József volt tanszékén lévén, nem maradhat említés nélkül nagyhírű tanítványával Kitasatoval való kapcsolata.

Fodor intézetében mindig 10-15 külföldi, többnyire fiatal kutató dolgozott, tanult, vett részt azokon a továbbképző jellegű, s egyben új kutatásait is bemutató előadásokon, melyeket általában angol, ha kellett német vagy francia nyelven tartott. Ezek között a vendégkutatók között volt a japán mikrobiológus Kitasato Shibasaburo (1852–1931) aki hónapokig dolgozott az intézetben. Fodor egyik unokája, Gerlóczy Gedeon egyetemi tanár személyesen szólt erről. A családban őrzött, 1887-ben Budapesten kelt levelét Péter János tette közzé. Kitasato kitűnő „all round” kutató volt, akinek Robert Koch intézetében végzett kutatásai épp olyan nevezeteseek, mint Behringel együtt folytatottak, a toxin-antitoxin kérdést tisztázó vizsgálatai.

Ha Fodor József bakteriológiai és serológiai vizsgálatainak eredményeit kö-

zelebbről vizsgáljuk és Kitasato e tárgyú írásával összevetjük, világossá válik, miért is kereste fel Kitasato a budapesti Közegészségügyi Intézetet, milyen tanulmányokat folytatott Fodornál.

Annál a Fodornál, akinek személyében a tudós a legerencsésebben egyesült a legjobb tanárral. Annál az orvosnál aki tudásával már saját korában nagy hírre tett szert, aki iskolát teremtett, aki kora orvosi gondolkodásának nemcsak klasszikus reprezentánsa, de alakítója is volt. Fodor József életművének története az orvosi gondolkodás alakulásának egy klasszikus fejezete.

Fodor József emléktáblája
a Semmelweis Egyetem Népegészségügyi Intézetében

A közegészségügy apostola

Gondolatok Fodor József szobráról

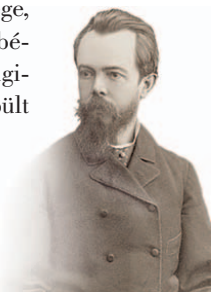

Kapronczay Károly

A Gyógyászat című orvosi folyóirat 1909. szeptember 12-én megjelent számában a „Különfélék” rovatban a következő hír jelent meg: „Fodor József szobra. Fodor József tanárnak, ki tudományos munkásságával ez ország határain túl is elismerést szerzett és ki itthon az egészségáttannak lelkes hirdetője volt, tisztelői és a főváros egyik kis terén szobrot emeltek, és azt a nemzetközi congressus első napján le is lepleztek. Ilosvay tanár, a Fodor által alapított Közegészségügyi Egyesületnek elnöke, szép és igaz beszédben méltatta Fodor érdemeit és azután a szobrot átadták a városnak. A szobrot Vastagh György készítette. Homokkő talapzaton nyugvó bronzmellszobor, mely Fodornak arcvonásait kissé idealizálva és mégis meglepően felismerhetőleg ábrázolja, a mint valami gondolatba elmerült. Nem lehetett volna ez arcot és e főt jobban és szerencsésebben mintázni, [...] Mint a hogy azt a művész tette. Ugyancsak sikeresnek mondható a talapzatra alkalmazott bronz Hygiea is. Még ha szerény dimenziókkal is, e szobor valóban díszére válik a városnak, melyben ez a második orvosi szobor. Sajnos, a kedvezőtlen idő nem engedte, hogy a leleplezésnél nagyobb számú közönség legyen ott. A külföldiek közül is csak a franciák helyeztek el koszorút a szoborra.”

A kis pesti teret ma Gutenberg térnek, akkor Sándor főherceg térnek nevezték, a századforduló éveiben is mai látványával volt azonos. Az arra járó – ha megnézte a szobrot és elolvasta feliratát – talán indokolatlannak véli a Fodor-szobor helyét, inkább a Semmelweis Egyetem valamelyik belső parkos területén látná szívesen.

Fodor József a hazai és az európai közegészségáttan kiemelkedő egyénisége, olyan nagy orvostudós, akinek elméleti és gyakorlati munkássága rányomta bélyegét a világvárossá váló Budapest közegészségügyi helyzetére. A városi higiénia; az ivóvíz és a szennyvíz csatornarendszere Fodor József tanácsaival épült

ki, nagy híve volt a környezetvédelemnek, aminek fontosságát csak jóval később ismerte fel a városvezetés, a kormányzat és a városi polgárok többsége. A hazai orvostudományt és orvosképzést alapjaiban átszervező, a magyar medicinát európai szintre emelő, úgynevezett Pest Orvosi Iskola második nemzedékéhez tartozott. Azon orvostudósok egyike, aki felismerte a különböző betegségek megelőzésének tanát, a prevenciót, amit kiterjesztett a járványok elleni védekezésre, a csecsemő- és gyermekhalandóság visszaszorítására, az anyavédelemre, az iskolaegészségügyre, a megfelelő városi környezet kialakítására.

Fodor József 1843-ban, a Somogy megyei Lakócsán született, orvosi tanulmányait a pesti orvosi karon végezte, ahol oklevelét is szerezte. Végzése után végigjárta a korabeli orvosképzés útját: sebész- és szülésmesteri képesítést is szerzett, bár e területen soha nem működött. Előbb Rupp Nepomuk János intézetében az orvosi rendészeti ismeretek tanszékén működött, amit napjaink pontos megnevezésével tisztí orvosi ismeretek és igazságügyi orvostani tanszéknek is mondhatunk. Kórházi korboncnoki orvosi állást is vállalt, jeles írásokat jelentetett meg e tárgykörből az Orvosi Hetilap hasábjain. Közel került a pesti orvosi iskola nagyjaihoz, akik felfigyeltek ifjú kollegájuk tehetségére, egy éves ösztöndíjjal az európai közegészségügyi rendszerek tanulmányozására tanulmányútra küldték. Európa jeles egyetemein is megfordult, hallgatta Pettenkoffer közegészségtani előadásait, tanulmányokat folytatott az akkor újdonságnak számító bakteriológiai laboratóriumokban. Hazatérése után valóban kész programokkal foglalkozott, megjelentette az Angolország közegészségi állapotait feltáró alapvető könyvét. Amikor létrehozták a kolozsvári egyetem orvosi karának új tanári karát (1873), senki nem csodálkozott azon, hogy az alig 29–30 éves Fodor József nyerte el az orvosi rendészeti tanszéket, ahol valójában a közegészségtan ismereteit adta elő. Alig négy év múlva kinevezték a pesti egyetem közegészségtan tanszékének élére, amely a korabeli európai egyetemeken az első ilyen intézet. Jeles közegészségtani tudását nagyra becsülték, részt vett a közegészségügyi törvény (1876) szakmai előkészítésében, majd – mivel az országgyűlésen számos politikai kompromisszum is befolyásolta a végleges szöveg elfogadását – a szakmai észrevételeket összegző bizottság elnöke is lett. Jeles bakteriológus és higiénikusként alapvető kutatásokat végzett a talaj, a levegő és a víz összefüggéseinek kutatása területén, megcáfolva Pettenkoffer ezzel kapcsolatos elméletének több állítását. Megteremtette az immunológia elméleti alapjait is. Éppen a talaj–víz–levegő összefüggéseinek vizsgálata vezette településegészségtani kutatásaihoz.

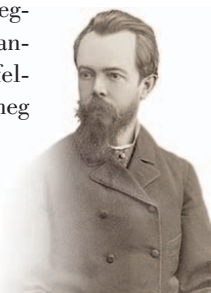
A magyar közegészségügyi törvény (1876) a korabeli Európa legkorszerűbb ilyen törvénye volt, amelynek egyes fejezetei egy-egy szakterület speciális kérdéseit rendezte jogszabályokba. Igaz, voltak olyan fejezetrészek, amelyek még

csak „vázlatokban” léteztek, de törvényben történő „szerepeltetése” nem volt felesleges: a közegészségügyi állapotok folyamatosan fejlődtek, így az új formák jelentkezése után nem kellett állandóan a törvényt módosítani. A legnagyobb problémát nem ez jelentette: a törvény az államapparátus tagjaitól, a pedagógusoktól, a legkülönbözőbb, a közegészségügy bármelyik területén tevékenykedőktől bizonyos ismereteket igényelt, amelyeket az iskolákban, a szakképzési formákban nem tanítottak. Már az 1880-as évek legelején olyan szervezeti formák kialakításán gondolkodtak, amely a felvilágosítás erejével kívánt e feszültségen segíteni. Az ismeretterjesztés módszerei nem voltak idegenek, hiszen az 1841-ben alapított Magyar Természettudományi Társulat és az ehhez kötődő Magyar Orvosok és Természetvizsgálók Vándorgyűlése élt az ismeretterjesztés lehetőségével, de ennek széles társadalmi alapokra helyezése egy másik szervezetet igényelt.

A Magyar Természettudományi Társulat életében nagy szerepet kapott Fodor József, aki a Társulat főtitkára és folyóiratának főszerkesztője is volt. A szélesebb alapokra épülő új szervezet legfőbb feladata a társadalom legkülönbözőbb rétegeinek, foglalkozási ágainak egészségügyi felvilágosítása lett, mindegyik rétegnek más-más gondolatkörben kívánt újat és hasznosat nyújtani. Az államapparátus tagjainak, tisztviselőinek a közegészségügyi törvény végrehajtásában kívánt segíteni, a tanároknak az egészségi nevelésben, a fiatal nőknek az anyavédelemben, a csecsemő- és gyermekvédelemben, a házi betegápolásban. Ennek megfelelő sajtó- és könyvkiadás biztosítása, klubjellegű tanfolyamok megszervezése stb. Ez lett az Országos Közegészségi Egyesület feladata, amelyet az első Magyar Közegészségügyi Kongresszuson alapított meg

Markusovszky Lajos és Fodor József, az előbbi az elnök, az utóbbi a főtitkár lett. Fodor József Markusovszky Lajos halála után (1893) lett az egyesület elnöke, de mindvégig irányította azt a széles felvilágosító tevékenységet, amelynek legfőbb eszköze az „Egészség” című folyóirat, az Egészség Könyvtára felvilágosító könyvsorozat lett. Az írások, a könyvek megírására a korabeli magyar orvostudomány legkiválóbb egyéniségeit kérte fel, ezek a munkák majd egy évszázaddal megjelentetésük után is hasznos ismereteket képesek közvetíteni. Lényegében innen indult el az iskolaorvosi és egészségtan-tanári mozgalom, amelyre az iskolai egészségnevelési program épült. E sokrétű munka elismerését jelentette a Magyar Tudományos Akadémia tagsága, több európai közegészségügyi társaság rendes, tiszteletbeli tagsága, a Cambridge-i Egyetem díszdoktorsága.

Valójában pályafutása csúcán, 1901 legelején ragadta el a halál. Az Országos Közegészségi Egyesület 1901. március 20-án emlékülést tartott Fodor József emlékére, ahol Szegedy-Maszáék Elemér írásos indítványt nyújtott át, amelyben Fodor József „ércemlék” felállítását javasolta az egyesületnek, emlékszobrot, amelynek talapzatára a következőket kell bevésni: „Fodor Józsefnek közadakozásból állította az Országos Közegészségi Egyesület. A legmél-
több volna hozzá és elévülhetetlen érdemeihez, ha ilyen emlékmű hirdetné a jövő nemzedékének, hogy a magyar társadalom meg tudja becsülni meghalt nagyjának emlékét. A megmaradt jegyzőkönyv szerint „az egyesület válaszmánya az indítványt lelkesen magáévá tette, s a gyűjtést megindította.” Az adakozás valóban széles körben folyt, hiszen még a londoni Apollinaris Company Limited cég is 200 ezer koronát küldött. A gyűjtés sikerére való tekintettel megalkult a Fodor József-szoborbizottság, amelynek elnöke Elischer Gyula egyete-

mi tanár, a jeles műgyűjtő, tagjai Ambrozovics Béla, Aujeszy Aladár, Pákozdy Károly és Szegedy-Maszáék Elemér válaszmányi tagok lettek. A kezdeti lendület után mintha megtorpant volna a lelkesedés, de a bizottság nem adta fel célkitűzését, semmi körülmények között nem enyhített követelményein, bár még szobrászművésszel nem kezdett tárgyalásokat. 1907-ben a szoboralap meghaladta a hat-ezer koronát, ami még nem volt elegendő, de a budakeszi tbc-szanatórium megnyitása után az állami monopóliumok 1908. évi hasznából 0,5%-ot átengedett a Fodor-József szoboralapítványnak. Ezzel a rendelkezésre álló összeg 1909-re 15 ezer koronára nőtt, így megbízási szerződést kötöttek ifjabb Vastagh György

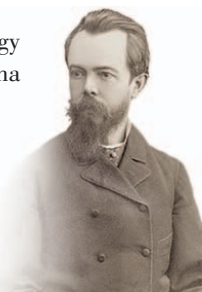
szobrással, akinek költségvetése 10 ezer koronáról szólt. A fennmaradó összeg a szoborállítással kapcsolatos kiegészítő munkákat fedezte volna. Ekkor döntöttek arról, hogy Fodor József szobrát 1909. szeptember elején avassák fel Budapesten, a Nemzetközi Orvosi Kongresszuson. A végleges időpontról végül 1909. június 30-án döntöttek, melyet Pártos Gyula műépítész társelnök javaslatára 1909. augusztus 29-ére tettek, a Nemzetközi Kongresszus előtti napra.

Az emlékszobor elhelyezése is gondot okozott: a bizottság egyhangúan a Sándor főherceg teret – jelenleg Gutenberg tér – jelölte meg, mert Fodor József élete utolsó éveiben a Röck Szilárd utca 28. számú épületben lakott, dolgozó szobájának ablaka éppen a térre nézett. Ezt a székesfőváros méltányolta, viszont elvetette azt a javaslatot, hogy a tér vegye fel Fodor József nevét. A kért névváltoztatást azzal hárította el, hogy Budán, az Orbánhegyen elneveztek róla egy utcát. A fővárossal kapcsolatos ügyekben Pártos Gyula és Kausser József műépítész, valamint Heuffel Antal középítési igazgató járt el.

A Sándor főherceg téren felállított szobor két méter magas talapzaton nyugodott, a talapzaton Higiéniaának bronzdomborművét helyezték el, a talapzat két oldalán csüngő babérkoszorút ábrázolt. A talapzaton Fodor József bronz mellszobra áll, alatta két felirattal: Közadakozásból emelte az Országos Közegészségügyi Egyesület. A talapzat hátoldalán pedig „Közegészségügyünk első apostolának.”

A leleplezési ünnepségen a nemzetközi kongresszus résztvevői közül megjelent Bacelli, Landouzy és Gruber orvosprofesszorok, a pesti orvosi kar teljes professzori testülete, az orvosi közélet sok neves egyénisége. Avató beszédet Pártos Gyula műépítész, a Fodor szoborbizottság alelnöke mondott a betegeskedő Elischer Gyula orvosprofesszor helyett. Az ünnepi beszédet Ilosvay Lajos professzor, az Országos Közegészségügyi Egyesület elnöke mondta, amelyet francia nyelven is megismételt. A lepel lehullása után Bárczy István polgármester vette át a szobrot, beszédében megemlékezett Fodor József polgári és városépítő érdemeiről. A szobrot megkoszorúzták a Magyar Tudományos Akadémia, az egyetem orvosi kara, az Országos Közegészségügyi Tanács, a Budapesti Orvosegyesület, Lakócsa község polgármestere, a Budapesti Orvosi Kör és a család több tagja. Koszorút helyezett el a Nemzetközi Orvosi Kongresszuson résztvevő francia küldöttség is. A szobor felavatása alkalmából – Aujeszký Aladár szerkesztésében – az Egészség című folyóirat szerkesztősége ünnepi különszámot jelentetett meg magyar, német, francia és angol nyelven, megemlékezve a nagy magyar orvos tudományos eredményeiről és a nemzetközi tudományos életben betöltött szerepéről.

Fodor József szobra ma is eredeti helyén áll, gyakran megkoszorúzták a nagy nemzetközi orvosi rendezvények résztvevői, bár az utolsó évtizedben mintha megfeledezett volna róla az orvostársadalom.

FODOR JÓZSEF EMLÉKSZOBA

A Semmelweis Egyetem
Népegészségtani Intézetének
Fodor József-emlékszobája

itorka vá'ron éj

rás, - lábam - Szag a vatorná's

Az első Fodor-érme
(Solymári Valkó László, 1943)

Az Állami Pénzverde
ezüst Fodor-érméje
(Kiss Nagy András, 1963)

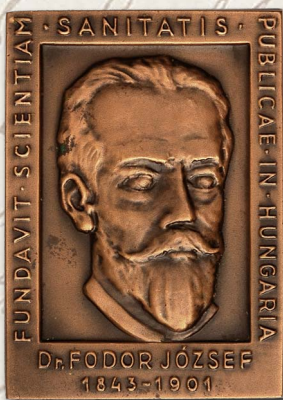
Centenárium emlékérméje
(Csúcs Ferenc, 1943)

Fodor-emlékplakett
(Hőgyes Ferenc, 1933)

A Magyar Higiénikusok Társasága
által 1960 óta évente átadott
Fodor-emlékérem

Az OKI alapításának 50. évfordulójára
készített plakett, 1965